

У ЗАСЕКАХ БІБЛІЯТЭЧНЫХ СХРОНАЎ

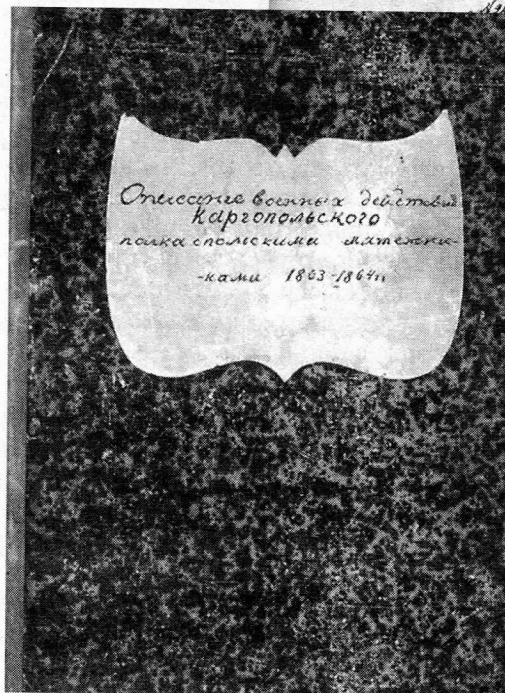
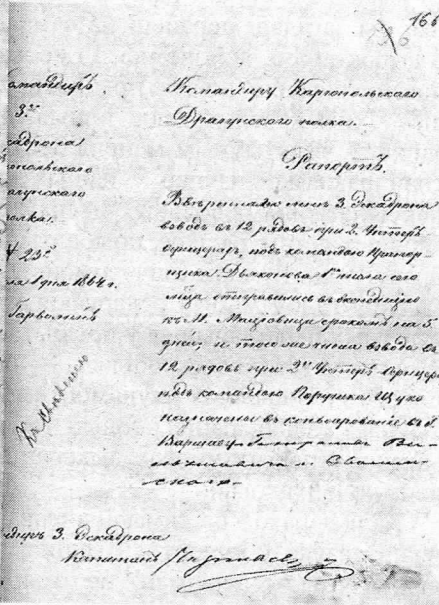
Матэрыял пра арыгінальны рукапіс — «сучаснік» падзей 1863—1864 гадоў прадрыхтаваны навуковым супрацоўнікам Інстытута гісторыі НАН Беларусі, кандыдатам гістарычных навук Аленай ФІРЫНОВІЧ і навуковым супрацоўнікам ЦНБ НАН Беларусі Інай МУРАШОВАЙ.

Так склалася, што лёс гістарычных падзей падобны да лёсу пэўнага чалавека: у адным выпадку ён просты, зразумелы, у другім — мудрагелісты, забытаны. Дакладным прыкладам апошняга варыянта ў гісто-

Каб атрымаць сапраўдную асалоду ад чытання рукапісу, вазьміце лупу.

Фота 4.

Фота 1.

рыі Беларусі XIX стагоддзя выступае паўстанне 1863—1864 гадоў, якое да сённяшняга дня не раскрыла нашчадкам усіх сваіх сакрэтаў.

Пракрасіся ў таямніцы гісторыі даследчыкам дапамагаюць крыніцы, якія цудоўным чынам захаваліся ў засеках архіўных і бібліятэчных схронаў. Адною з такіх гістарычных перлінак з'яўляецца справа «Описание военных действий Каргопольского полка с польскими мятежниками», што захоўваецца ў рукапісным зборы аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў Цэнтральнай навуко-

вай бібліятэкі імя Я. Коласа НАН Беларусі (ф. 23, воп. 1, адз. зах. 94). Фота 1.

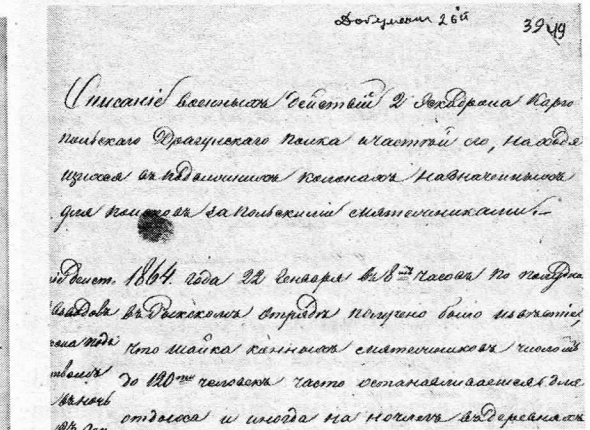
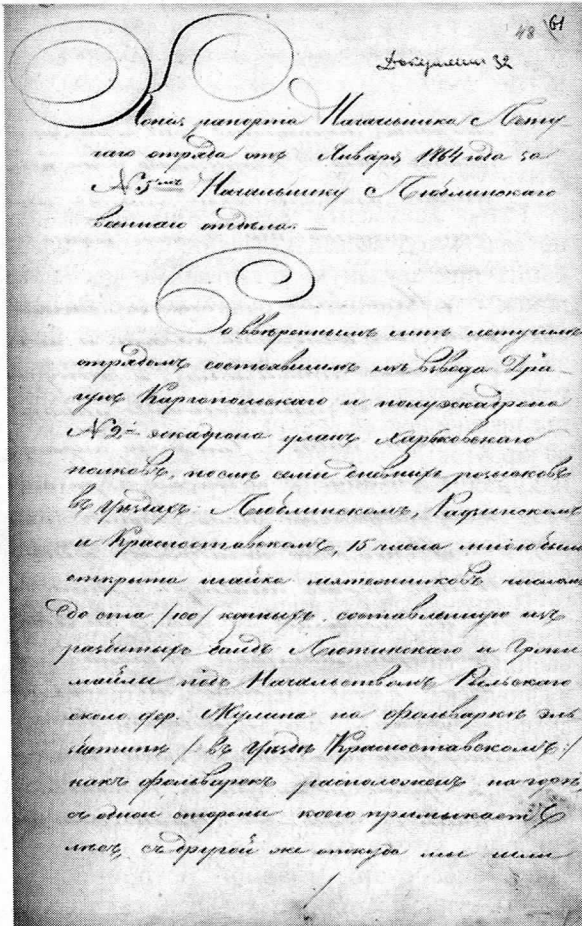
Справа ўтрымлівае арыгінал рукапісаў асобных дакументаў ваеннага справаводства са звесткамі пра ваенныя дзеянні на тэрыторыі Люблінскай губерні падчас паўстання 1863—1864 гадоў. Рукапіс налічвае 238 аркушаў у кардоннай вокладцы са скураным карэньчыкам. Храналагічныя рамкі дакументаў — ад 12 снежня 1863-га да 1 верасня 1864-га, усе яны напісаны дастаткова каліграфічна (рознымі почыркамі) і маюць добры стан захаванасці. Аўтарамі дакументаў выступалі кіраўнікі розных рангаў 1-га, 2-га, 3-га, 4-га, 5-га эскадронаў Каргапальскага драгунскага палка, якія былі пасланы ў ваенную экспедыцыю з мэтай падаўлення паўстання на Любліншчыне. Фота 2.

Сярод дакументаў, якія змешчаны ў рукапісе, пераважаюць рапарты і данясенні. Рапарты

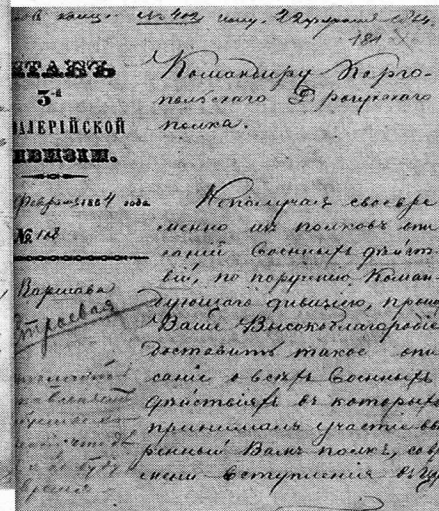
маюць дзве формы: пашыраную і кароткую. У пашыраных рапортах пададзена падрабязная інфармацыя пра дату і места руху эскадрона, яго колькасны склад, дзеянні пры перадыслакацыі, назіранні на мясцовасці, вынік экспедыцыі ці ўзброенага сутыкнення з паўстанцамі. У кароткім варыянце шаблонна прыводзяцца дадзеныя пра дату і месца знаходжання пэўнага эскадрона. Фота 4.

Данясенні пад назвамі «Описание военных действий эскадрона...», «Описание экспедиции эскадрона...», «Движение эскадрона...» па фармаце паведамленняў аналагічныя рапортам, але напісаны ў больш адвольнай форме. Фота 5.

Набліжаюцца па форме да вышэйзгаданых дакументаў і «Военные журналы...» Гэта свайго роду справаздачы пэўных асоб пра выкананне імя ваенных заданняў, распісаныя па датах. У справе прадстаўлены

Фота 5.

Фота 2.

Генераль отъ кавалеріи
гр. П. К. Крейць.

ГІСТАРЫЧНАЯ ДАВЕДКА

Карганальскі драгунскі полк — кавалерыйскі полк рускай арміі, заснаваны ў 1707 годзе. З 1857 года насіў назву «Карганальскі драгунскі Яё Імператарскай Вялікасці Вялікага Князя Канстанціна Мікалаевіча полк». Камандзірам у 1863—1864 гадах быў палкоўнік граф П. Крейц.

журналы паручнікаў Заікіна, Сапожнікава, Шчуко і прапаршчыка Дзякканова за люты 1864 года.

Дакументы ўліку прадстаўлены разнастайнымі ведамасцямі, спісамі, «журналамі». «Журналы» прысвечаны ўліку дзеянняў і маршруту руху пэўных структурных частак палка. Усе гэтыя дакументы аформлены ў выглядзе табліц і запоўнены, улічваючы ваенную педантычнасць, вельмі дасканалы.

Адным з цікавых матэрыялаў з'яўляецца форма «Ведомость делам с польскими мятежниками в 1863 году...» Згодна з загадам Ваеннага міністра ад 24 мая 1864 года, па гэтай форме патрэбна было прадставіць спісы «всех чинов, находившихся в делах с польскими мятежниками в 1863 году...», гэта значыць, вайскоўцаў, якія прымалі ўдзел у ваенных справах. Вопіс улічваў наступныя звесткі: «месяц и число, название мест стычек, какой губернии и военного отдела, какого уезда, состав отряда и начальник оного, кто предводительствовал шайкою». Фота 8.

с. 425

Ведомость

Рассказы с полковника смятением
1863 году в которых принимали участие
всего 12 драгунского полка.

Звание с чином всего	Сколько человек в полку	Всего человек в полку	Всего человек в полку	Всего человек в полку	Всего человек в полку	Всего человек в полку	Всего человек в полку	Всего человек в полку
Р. Рибинский —								
Р. Рибинский —								
Второй в полку и в полку —								
и т. д.								

Полковник А. А. Милорадович,
Полковник А. А. Милорадович,
Полковник А. А. Милорадович.

Фота 8.

Гэтыя дакументы дазваляюць прасачыць не толькі ход ваенных дзеянняў, але і даведацца пра агульную арганізацыю расійскіх войск і паўстанцкіх атрадаў, іх стратэгію і тактыку, атрымаць дакладныя статыстычныя звесткі. Зразумела, што інфармацыя паказана толькі з пазіцыі расійскага боку, дзе паўстанцы называліся не інакш, як «мятежники», а яе кіраўнікі — «предводители шайки». Аднак наяўная дакладнасць вылучаных крыніц, якая абумоўлена мэтай іх складання — для службовага карыстання, дазваляе пазбегнуць фальсіфікацыі гістарычных падзей.

Вызначаныя рукапісы — каштоўны матэрыял для стварэння навуковай рэканструкцыі ваеннай гісторыі паўстання, у якім, пагаджаючыся з вядомым расійскім гісторыкам і археографам А. Мілавідавым, «военные действия, можно сказать, занимают центральное место. Остальные же проявления революционного движения: манифестации, сопротивление законным властям <...> и т. п. — лишь аксесуары главной исторической драмы, кулисы которой закрылись, как только прекратились военные действия...»